

רשמיות של הוועידה. שפורסמו אף הן. נקטו עמדה מתונה. אישרו את ההחלטות הקודמות הרומזות על הנכונות להקים מדינה פלסטינית לצד ישראל — מבלי להכריז על כך בפירוש.

ברור כי יש לעראפת אפופיזיה קנאית קיצונית, ברוחה ובדמותה של גאולה כהן בישראל. אך התוצאה החשובה ביותר של הוועידה היתה שערפאת ועוריו הקרובים נשארו בשילטון גם בפתח וגם באש"ף. שנה נוספת של להטטים טכסיים השאירה את עראפאת על כנו.

אש"ף התקדם באירופה — אך לא במידה שקיווה לה. הוא המתין לבחירות האמריקאיות. מתוך תיקוה כי הממשלה האמריקאית הבאה תכנס עימו סוף-סוף למשא ומתן. ובינתיים שלט אש"ף באו"ם. כשנציגו שם הוא אחד הדיפלומטים המבוקשים ביותר בהתייעצויות בין המדינות. למרות שאינו אלא "משקיף" — בעוד שהנציג הישראלי, יהודה בלום, המייצג מדינה ריבונית, הפך כימעט מנודה.

שאר המנהיגים במרחב שמרו על עמדותיהם. בלא שינוי, אנוור אל-סאדאת נשאר מוחרם, אך מצבו לא החמיר. להיפך, אם גבור הסכנה הסובייטית באזור המיפ"ר רץ הפרסי, הבינו הכל כי מצרים צריכה למלא תפקיד חשוב במערכת ההגנה הפרואמריקאית בעולם הערבי.

הנסיך פאהד, איש-המרחב של תשל"ט, הדגים את העולם כאשר פירסם בשם סעודיה תוכנית שלום, שבה הביע נכונות להשלים עם קיום ישראל תמורת נסיגה ישראלית. הקמת מדינה פלסטינית בגדה וברצועה ופינוי ירושלים המזרחית. ממשלת-ישראל התייחסה לידעיה בזלזול, וקיבלה את חוקי-ירושלים של אשת-השנה. התגורר בה הסעודית: קריאה לגיהאד — מילה-מקודש. בר-תש"ם היתה זאת רק קריאה מילולית — אך רק כסיל מסוגל לזלזל בה. התגייסותם של 800 מיליון מוסלמים למאבק נגד ישראל, בעיקבות חוקי-ירושלים. היא סכנה חמורה לעתיד.

הגל הקנאי-הדתי של שליט איראן, האיית-אללה רוח-אללה ח'ומייני, נמשך באיראן, ואף התחזק שם עם כישלון מיבצת-החילוץ האמריקאי ועם מות השאה הר מוחמד רייזא פהלווי. בפאקיסטאן הסמוכה הודיע הרוזן הצבאי, מוחמד זיא אל-ח'ק, על כוונתו להקים מיסטר איסלאמי חמור עוד יותר מזה הקיים בר איראן. בלבב הוסיף הרוזן המקומי, מויעמר קדאפי, להטיף למהפכה איסלאמית, ומצא סיפוק ילדותי בגרימת מהומות בעולם כולו. אך המהפכה הדתית הגדולה בעולם הערבי, שרבים ציפו לה, לא באה.

חוץ מזה היו העסקים במרחב כרגיל: הכל לחמו בכל. בלבנון נערכה מלחמת-אזרחים בתוך-מלחמת-אזרחים. כאשר פיאד ג'מיל ובנו בשיר, בעלי אחד הצבאות הפרטיים הנוצריים, חיסלו את מתחריהם והשרי תלטו על כל השטח הנוצרי. שהפך מדינה-כימעט-עצמי אית. בדרום התקיימה המובלעת הנוצרית השניה של סעד ח'דאד, הודות לתמיכה המאסיבית של צה"ל, שניהל למענה כמה מערכות עקבות-מדם.

האפז אסד הסורי השתדל לשמור על האיזון בלב-נון. והיה עסוק בסיכסוך חריף עם שכנו העיראקי. השליט העיראקי, סדאם חוסיין, לחם בשתי שכנותיו, סוריה ואיראן. הסיכסוך בין מארוקו ואלג'יריה השכנה נמשך. וכמוהו הסיכסוך של לוב עם תוניס במערב ועם מצריים במזרח.

במרחב אין כל חדש.

המישרד כולו. נוסף אל איש-המוסד-לשעבר בן-אלישר באו אל המישרד שר-החוץ החדש, יצחק שמיר, לש-עבר איש-המוסד, והמנכ"ל החדש, דויד קינמח, מי שהיה גם הוא איש-המוסד.

יתכן שהיה זה ביטוי סביר לאחת מעבודות-היסוד של ישראל בתש"ם: מכיוון שרוב מדינות-העולם אינן מקיימות עימה יחסים רשמיים. היו יחסיה הסמויים עם מדינות רבות חשובים יותר מיחסיה הגלויים עם מדינות המקיימות עימה יחסים דיפלומטיים.

שמיר נתקבל במישרד-החוץ בחשש רב. הוא היה ידוע כאיש בעל דיעות קיצוניות. אך בתפקידו החדש הפתיע את עובדיו לטובה. למרות דיעותיו, שלא השתנו, החגלה כאדם הוגן, המקיים יחסים טובים עם בני-אדם, המקבל עצות ומקשיב לדיעות, והמשליט סדר במישרד שסבל במשך זמן רב מכך שלא היה בו בוס אמיתי.

החיים המדיניים הפנימיים של ישראל היו כימעט הסריעניים, מעבר לרכילות מיפלגתית, שתפסה את מקרם של חיים מיפלגתיים אמיתיים. בכל המיפלגות לחמו הכל בכל, בסיגנון שהפך יותר ויותר וולגארי ודוחה. המערכת כולה עוררה סלידה ובוז, במידה שסיכנה את עצם קיומה.

יהדות

הרצברג: מצוקה גוברת

יהדות ארצות-הברית — הקיבוץ היהודי הגדול ביותר — היתה נתונה השנה במצוקה נפשית גוברת והולכת. היא נקרעה בין הנאמנות לממשלת-ישראל — כל ממשלה באשר היא — ובין הביקורת הגוברת על מדיניותו של מנחם בגין.

הדבר היה חמור שיבעתיים בשנה של בחירות בארצות-הברית, כאשר היהודים נוהגים להפעיל לחצים על המועמדים לנשיאות, כדי להביא אותם לנקיטת עמדות התומכות במדיניות השלטת בישראל.

רבים מן היהודים האינטליגנטיים, בעלי התודעה המדינית והמוסרית, התקשו יותר ויותר לתמוך בממשלה ישראלית, המנהלת מדיניות שעוררה אצלם הסתייגות, התנגדות, ולפעמים אף סלידה ממש. קבלת חוקי-ירושלים של אשת-השנה גאלדה כהן הביאה בעייה זו לידי משבר. רבים תמכו בבגין, מתוך נאמנות פשוטה לישראל. רבים אחרים, שלא הסכימו עם הקו, פשוט התרחקו ונטשו את הפעילות בקהילה. אך העסקנים המיקצועיים, שרבים מהם מוצאים את מחייתם בפעילות למען ישראל, היו במצוקה. כל אחד מהם ניסה להתפשר עם עצמו.

היו שבאו לירושלים כדי להטיף מוסר לבגין על מדיניותו, וחזרו מירושלים הביתה, כשבפיהם הצהרות, תמיכה מאולצות בבגין. כך קרה לא פעם לתיאודור מן, היו"ר-לשעבר של ועידת-הנשיאים. אחרים דיברו בשתי לשונות.

כמה עשרות מנהיגים בעלי-שם — ביניהם ליאונרד פיין ואיש-היהדות של תשל"ז, אלכסנדר שינדלר — פירסמו השנה אזהרה רשמית לבגין, שמצאה הר רב גם בעיתונות האמריקאית. התגובה של המימסד היהודי היתה מוחצת, וכמה מן החותמים חזרו בהם במגומם.

האיש שסימל את המצוקה היה הרב ארתור הרצ-ברג, אחד המנהיגים הבולטים, הנחשב כאיש מתקדם ושוחר-שלום, ואף יוצא-דופן. אך כאשר השתתף בסימי פוזיון מטעם הירחון הישראלי ניו-אאוטלוק בחושניגטון, נכנס בעימות חריף עם שוחרי-השלום הישראליים, שתמכו במשאומתן עם הפלסטינים ובהקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל. הוא הסביר, לאחר מכן, כי מלבד קבוצות שוליים של סטודנטים ומרצים אין אף חלק אחד של הציבור היהודי-אמריקאי תומך ברעיון זה. ועל כן אין עסקן יהודי-אמריקאי יכול להרשות לעצמו להתייצב מאחוריו.

בכל זאת בלטה התוזה ביהדות האמריקאית. עוד לפני שנתיים-שלוש לא ניתן היה גם לישראלים להשמיע בקהילות וביטאונים היהודיים ביקורת על מדיניות ה-ממשלה הישראלית. השנה פורסמה ביקורת כזאת בהרחבה. היה ברור שאם תמשך ממשלת-ישראל בדרכה, יגדל הפער בינה ובין חלק ניכר מן היהודים בעולם. בינתיים כבר ירד פלאים כוחו של "הלובי היהודי". הנשיא ג'ימי קארטר התעלם ממנו כאשר קיבל כמה החלטות חשובות, ואם יבחר בתש"ם מחדש עלול הלובי היהודי לאבד את כל השפעתו בבית הלבן.

יהודי ברית-המועצות הוסיפו לשאוף להגירה — אך לאו דווקא לישראל. ה"גשירה" הגיעה ל-75%, כאשר כל שלושה מבין ארבעת המהגרים היהודיים מברית המועצות שם את פעמיו הישר אל ארצות-הברית או גרמניה. התנועה הציונית הכירה בעובדה זו, כאשר נתנה בתביעה מבישה אל אירגוני-הסעד היהודיים: שלא להושיט עזרה ליהודים אלה, כדי להכריח אותם בכוח לבוא לישראל — או להודקק לאירגונים לא-יהודיים.

כמה מן הסיבות לא-ירצונם של יהודי-רוסיה לבוא לארץ התבהרו באופן דרמטי, כאשר העולה אר"ק זיצרמן קפץ מן הגג של מעון-העולים בחיפה. הסערה שקמה כתוצאה מכך, שכללה שביתה ממושכת של העולים, הוכיחה כי ישראל רחוקה מלהיות ארץ-עליה בפועל, אלא היתה רק ארץ של ציונים מיקצועיים ובורוקראטים של "קליטה". הדבר לא בישר טובות להמשך העלייה הרוסית לישראל.

מדיניות מורדתא: אורח מבוקש

שני אישים התחרו ביניהם השנה על תואר איש-המדיניות: השגריר הישראלי הראשון בקאהיר והשגריר המצרי הראשון בתל-אביב.

היתה זאת התחרות בלתי-הוגנת מכמה בחינות. סעד מורדתא הוא דיפלומט מיקצועי, מנוסה ומ-שופשף. הוא בא, ארצה בשליחותו של נשיא שהוא פופר לרי מאוד בישראל. הוא הפך אורח מבוקש בחברה הישראלי, שהיתה עדיין גלבתת לשלום — לפחות מבחינה חיצונית.

במצב זה הצליח מורדתא באופן מזהיר, הוא לא עשה אף שיגאה אחת, כבש את הלבבות בתכונות המצרייות הבולטות שלו: אדיבות, נימוסים, טאקט, סבלנות, לשון המעטה. את כל הכישרים האלה העמיד לרשות שליחותו. אליהו בן-אלישר היה במצב הרבה יותר קשה. אין הוא דיפלומט מיקצועי. נסיונו בעבר, כאיש המוסד לביון, אינו הכשרה למיקצועו החדש. הוא בא למצריים בשליחותו של ראש-ממשלה שלא היה מעולם פופולרי במצריים. ושהסתערו ממנו וממדיניותו גברה במצריים כימעט משבוע לשבוע, ככל שהתמיד במעשיו הפרובוקטיביים — ההתנוללויות, גירוש ראשי-הציבור בגדה, חוקי ירושלים ועוד.

בן-אלישר לא הסתיר שדעותיו הן כדעות בגין, וכי אינו מייצג אותו בכורה תפקידו הדיפלומטי, אלא גם מתוך שינוע פנימי. כאשר הכריזו על כך עוד לפני-בואו לקאהיר, קומם נגדו מראש את החברה המצרית. זו הת-ייחסה אליו מראש בהסתייגות, שבן-אלישר לא הצליח להפיה. בעלייה-בתים בקאהיר סירבו להשכיר לו דירה, גושת-החברה סירבו לערוך למענו קבלות-פנים, ובסוף תש"ם היתה פעילותם החברתית של אליהו וניצה בן-אלישר מוגבלת לאירועים של המושבה הדיפלומטית. גם אפיו המסוגר של בן-אלישר, ילדי השואה, הנראה מבר-חוץ כאופי יהיר או נפוח, לא הקל על יחסיו עם המצרים. מישרד-החוץ הישראלי עבר תהליך של "מוסיוזציה", כלשון פקידיו הוותיקים. אנשי מוסד-הביון השתלטו על